

CƠ BẢN VỀ ĐỘ PHÚC TẠP GIẢI THUẬT

- Thuật ngữ và khái niệm
- Độ phức tạp về thời gian của giải thuật
- Các ví dụ
- Một số công cụ toán học
- Kết luận và lưu ý

THUẬT NGỮ VÀ KHÁI NIỆM

- Giải thuật là một thủ tục xác định bao gồm **một dãy hữu hạn** các bước cần thực hiện để thu được lời giải bài toán
- Một giải thuật luôn có một tập dữ liệu **đầu vào** (input) và một tập dữ liệu **đầu ra** (output) tương ứng với yêu cầu và lời giải bài toán

THUẬT NGỮ VÀ KHÁI NIỆM

Có thể mô tả giải thuật bằng:

- Ngôn ngữ tự nhiên (Natural language)
- Mã giả (Pseudocode)
- Ngôn ngữ lập trình cấp cao (High programming languages)
như Pascal, C/C++ vv

THUẬT NGỮ VÀ KHÁI NIỆM

Ví dụ: Tìm K trong dãy A[1], A[2], ..., A[n]

Đầu vào: Số K, dãy n số A[1], A[2], ..., A[n]

Đầu ra: Một giá trị logic true hoặc false

SequentialSearch(A[1..n], K)

```
1 for i ← 1 to n  
2     do if A[i] = K  
3         then return true  
4 return false
```

THUẬT NGỮ VÀ KHÁI NIỆM

Độ phức tạp của giải thuật là **chi phí về tài nguyên** của hệ thống (chủ yếu là thời gian, bộ nhớ, CPU, đường truyền) cần thiết để thực hiện giải thuật

THUẬT NGỮ VÀ KHÁI NIỆM

Phân tích giải thuật (Analyzing of Algorithm) là quá trình tìm ra những đánh giá về tài nguyên cần thiết để thực hiện giải thuật

THUẬT NGỮ VÀ KHÁI NIỆM

Độ phức tạp về thời gian của giải thuật:

- Được qui về **đếm số lệnh cần thực thi** của giải thuật
- Đó là một **hàm $T(n)$** phụ thuộc vào kích thước n của input
- Coi như có một máy trừu tượng (abstract machine) để thực hiện giải thuật

ĐPT THỜI GIAN CỦA GIẢI THUẬT

- Thời gian tối thiểu để thực hiện giải thuật với kích thước đầu vào n gọi là thời gian chạy tốt nhất (best-case) của giải thuật
- Thời gian nhiều nhất để thực hiện giải thuật với kích thước đầu vào n được gọi là thời gian chạy xấu nhất (worst-case) của giải thuật
- Thời gian trung bình để thực hiện giải thuật với kích thước đầu vào n được gọi là thời gian chạy trung bình (average case) của giải thuật

ĐPT THỜI GIAN CỦA GIẢI THUẬT

Ví dụ Đánh giá độ phức tạp về thời gian của giải thuật

SequentialSearch($A[1..n]$, K)

```
1 for  $i \leftarrow 1$  to  $n$ 
2     do if  $A[i] = K$ 
3         then return true
4 return false
```

ĐPT THỜI GIAN CỦA GIẢI THUẬT

- **Giải** Gọi α , β và γ là thời gian thực hiện của phép gán, phép so sánh và trả về của giải thuật
  - Trường hợp **tốt nhất**: Nếu $A[1] = K$, thì $T(n) = \alpha + \beta + \gamma$
  - Trường hợp **xấu nhất** : Nếu $K \notin \{A[1], A[2], \dots, A[n]\}$ thì $T(n) = (n+1)\alpha + n\beta + \gamma$

ĐPT THỜI GIAN CỦA GIẢI THUẬT

Giải

- Trường hợp **trung bình**: Gọi xác suất tìm kiếm thành công là p (xác suất không tìm thấy là $1-p$)
  - Nếu tìm thành công, thì tồn tại i , $A[i] = K$, với $Pr(i) = p/n$ và thời gian là $f(i) = i\alpha + i\beta + \gamma$
  - Nếu không tìm thấy thì thời gian là $(n+1)\alpha + n\beta + \gamma$ và xác suất là $1-p$

ĐPT THỜI GIAN CỦA GIẢI THUẬT

Giải

- Trường hợp **trung bình**: Gọi xác suất tìm kiếm thành công là p (xác không tìm thấy là $1-p$) khi đó
- $$\begin{aligned} T(n) &= \sum_{i=1,..n} (i\alpha + i\beta + \gamma)p/n + ((n+1)\alpha + n\beta + \gamma)(1-p) \\ &= (\alpha + \beta)(n+1)p/2 + \gamma p + ((n+1)\alpha + n\beta + \gamma)(1-p) \end{aligned}$$
- ✓ **Lưu ý:** khi $p=1$ (luôn tìm thấy) $T(n) = (\alpha + \beta)(n+1)/2 + \gamma$

ĐPT THỜI GIAN CỦA GIẢI THUẬT

Giả sử f và g là các hàm không âm đối số nguyên dương n

- $f(n)$ có **độ tăng** (bậc) **không quá** $g(n)$ và viết $f(n) = O(g(n))$ nếu có hằng số $c > 0$ và số nguyên dương N sao cho $f(n) \leq cg(n)$, $\forall n \geq N$
- $f(n)$ có **độ tăng** ít nhất là $g(n)$ và viết $f(n) = \Omega(g(n))$ nếu có hằng số $c > 0$ và số nguyên dương N sao cho $f(n) \geq cg(n)$, $\forall n \geq N$
- $f(n)$ có **độ tăng** là $g(n)$ và viết $f(n) = \Theta(g(n))$ nếu $f(n) = O(g(n))$ và $f(n) = \Omega(g(n))$

ĐPT THỜI GIAN CỦA GIẢI THUẬT

Ví dụ Xét $T(n) = 20n^2 + 9n + 3$.

- $T(n) \leq 20n^2 + 9n^2 + 3n^2 = 32n^2, \forall n \geq 1$ vậy

$$T(n) = O(n^2), \text{ với, } c = 32, N = 1$$

- $T(n) \geq 20n^2, \forall n \geq 1$ vậy

$$T(n) = \Omega(n^2), \text{ với, } c = 20, N = 1$$

Suy ra $T(n) = \Theta(n^2)$

ĐPT THỜI GIAN CỦA GIẢI THUẬT

- Nếu $T_1(n) = O(f(n))$ và $T_2(n) = O(g(n))$ thì
  - $T_1(n)+T_2(n) = O(\max(f(n), g(n)))$
  - $T_1(n).T_2(n) = O(f(n).g(n))$
  - $c.O(f(n)) = O(f(n))$
  - $O(c) \equiv O(1)$

ĐPT THỜI GIAN CỦA GIẢI THUẬT

- Nếu giải thuật có thời gian chạy **tốt nhất** (trung bình, xấu nhất) là $T(n)$ và $T(n) = O(g(n))$ thì ta nói thời gian chạy tốt nhất (trung bình, xấu nhất) của giải thuật có **bậc** (độ tăng) không quá $g(n)$ hay thời gian chạy **tốt nhất** (trung bình, xấu nhất) của giải thuật là $O(g(n))$
-
- ✓ Lưu ý : Phát biểu tương tự cho các ký hiệu Ω và Θ

ĐPT THỜI GIAN CỦA GIẢI THUẬT

Lưu ý :

- Khi giải thuật có gian chạy là $T(n) = O(g(n))$, ta nói giải thuật có **độ phức tạp thuộc lớp hiệu suất (efficiency class)** $O(g(n))$, hay ngắn gọn giải thuật thuộc lớp $O(g(n))$, ký hiệu $T(n) \in O(g(n))$
- **Bậc (độ tăng)** của thời gian chạy càng lớn thì giải thuật càng chậm (chẳng hạn, giải thuật có thời gian chạy $T(n) = O(n^3)$ kém hiệu quả (chậm) hơn giải thuật có thời gian chạy $T(n)=O(n^2)$)
- Bỏ qua các lệnh gán chỉ số vòng lặp nếu đánh giá theo O-lớn

ĐPT THỜI GIAN CỦA GIẢI THUẬT

- Quan hệ về độ tăng của hai hàm $t(n)$ và $g(n)$ thỏa mãn tính chất sau

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{t(n)}{g(n)} = \begin{cases} 0, & \text{thì } t(n) \text{ có độ tăng nhỏ hơn } g(n) \\ c, & \text{thì } t(n) \text{ có độ tăng bằng } g(n) \\ \infty, & \text{thì } t(n) \text{ có độ tăng lớn hơn } g(n) \end{cases}$$

CÁC VÍ DỤ

- **Ví dụ 1** Viết và phân tích giải thuật tính gần đúng e^x theo khai triển $e^x \approx 1 + x/1! + x^2/2! + \dots + x^n/n!$
- **Giải ?**

CÁC VÍ DỤ

Exp(x, n)

```
1  s ← 1  
2  for i ← 1 to n  
3      do p ← 1  
4          for j ← 1 to i  
5              do p ← p*x/j  
6      s ← s + p  
7  return s
```

CÁC VÍ DỤ

Gọi α, γ là thời gian thực hiện lệnh gán và trả về, thì

- $T(n) = \alpha + n\alpha + (1+2+\dots+n)\alpha + n\alpha + \gamma$
- $T(n) = (2n + 1)\alpha + [n(n+1)/2]\alpha + \gamma$
- $T(n) = O(n^2)$

CÁC VÍ DỤ

Exp(x, n) - Một giải thuật hiệu quả hơn

```
1  s ← 1  
2  p ← 1  
3  for i ← 1 to n  
4    do  p ← p*x/i  
5      s ← s + p  
6  return s
```

CÁC VÍ DỤ

Phân tích độ phức tạp giải thuật thứ 2

- $T(n) = 2\alpha + 2n\alpha + \gamma$
- $T(n) = 2(n + 1)\alpha + \gamma$
- $T(n) = O(n)$

LƯU Ý

- Độ phức tạp (độ tăng) biểu diễn **theo O, Ω, Θ** phụ thuộc (quyết định) vào số lần thực hiện của lệnh (phép toán) được thực thi **nhiều lần nhất** và có chi phí **lớn nhất** trong giải thuật
- Các lệnh (phép toán) được thực thi **nhiều lần nhất** và có chi phí **lớn nhất** trong giải thuật gọi là lệnh (phép toán) **cơ bản** (basic operation)
- Vì vậy, có thể tính độ phức tạp đơn giản bằng cách chỉ xác định và đếm số lệnh cơ bản trong giải thuật

LƯU Ý

Exp(x, n)

```
1 s 1
2 p 1
3 for i 1 to n
4 do p p*x/i // phép toán cơ bản là phép chia
5     s s + p
6 return s
```

Vậy: $T(n) = n\varepsilon = O(n)$, trong đó ε là thời gian thực hiện của x/i

CÁC VÍ DỤ

- **Ví dụ 2** Viết và phân tích giải thuật tính giai thừa của số tự nhiên n
- **Giải ?**

CÁC VÍ DỤ

Factorial(n)

```
1  if n = 0 or n = 1  
2      then return 1  
3  else if n > 1  
4      then return n*Factorial(n-1)
```

CÁC VÍ DỤ

Gọi $T(n)$ là thời gian chạy của thuật giải

$$T(n) = \begin{cases} O(1), & n=0, 1 \\ T(n-1)+O(1), & n>1 \end{cases}$$

CÁC VÍ DỤ

$$T(n) = T(n-1) + c$$

$$= T(n-2) + c + c = T(n-2) + 2c$$

$$= T(n-3) + c + 2c = T(n-3) + 3c$$

....

$$= T(n-(n-1)) + (n-1)c = T(1) + (n-1)c = c + (n-1)c = nc$$

$T(n) = O(n)$ (tương đương với giải thuật không đệ quy)

CÁC VÍ DỤ

Giả sử mỗi bước đòn hỏi $1 \mu\text{s} = 10^{-6}\text{sec}$ thì với $n = 100$

- $T(n) = O(n^3)$ có thời gian chạy $T(n) \approx 100^3 \cdot 10^{-6} = 1$ (sec)
- $T(n) = O(2^n)$ có thời gian chạy $T(n) \approx 2^{100} \cdot 10^{-6}$ (sec) =
 $2^{100} \cdot 10^{-6}$ (sec)/(60.60.24.365) ≈ 4.106 (năm)

CÁC VÍ DỤ

Độ phức tạp (tăng dần)	Tên gọi
• $O(1)$	Hằng số
• $O(\lg n)$	Logarithm
• $O(n)$	Tuyến tính
• $O(n \lg n)$	$n \log n$

CÁC VÍ DỤ

Độ phức tạp (tăng dần)	Tên gọi
• $O(n^2)$	Bậc hai
• $O(n^3)$	Bậc ba
• $O(n^m)$	Đa thức
• $O(m^n)$, $m \geq 2$	Hàm mũ
• $O(n!)$	Giai thừa

MỘT SỐ CÔNG CỤ TOÁN

- Phần nguyên sàn (floor), phần nguyên trần (ceiling) của số thực x , ký hiệu lần lượt $\lfloor x \rfloor$ và $\lceil x \rceil$, là các số nguyên thỏa mãn $x-1 < \lfloor x \rfloor \leq x \leq \lceil x \rceil < x+1$

MỘT SỐ CÔNG CỤ TOÁN

- Với mọi $x \neq 1$ thì $\sum_{k=0,n} x^k = (x^{n+1}-1)/(x-1)$
- Với mọi $|x| < 1$ thì $\sum_{k=0,\infty} x^k = 1/(1-x)$

KẾT LUẬN VÀ LƯU Ý

- Nếu bài toán có thuật giải với thời gian chạy xấu nhất là đa thức, $O(n^m)$, thì bài toán gọi là **được giải tốt**
- Nếu bài toán **không** có thuật giải với thời gian chạy xấu nhất là **đa thức** thì bài toán gọi là **khó giải** (intractable problem)
- Nếu bài toán khó đến mức **không thể xây dựng** được thuật giải thì nó được gọi là **không giải được** (unsolvable problem)

KẾT LUẬN VÀ LƯU Ý

- Phân tích độ phức tạp chủ yếu dựa trên **kỹ thuật đếm và biểu diễn hệ thức truy hồi**
- Có hai phương pháp chính để giải hệ thức truy hồi: **Thay thế lặp** và **áp dụng công thức giải** (chẳng hạn định lý Master)
- Phân tích **trường hợp trung bình thường** phức tạp hơn và cần thêm các công cụ toán học như lý thuyết xác suất, hàm sinh
- Trong nhiều trường hợp **chỉ cần tính thời gian chạy xấu nhất**

ĐỌC VÀ TÌM HIỂU Ở NHÀ

- Đọc chương 2 sách Introduction to The Design and Analysis of Algorithms của Levitin
- Đọc **chương 1, 2, 3, 4** sách Introduction to Algorithms của Cormen
- Làm bài tập về nhà đã cho trong DS bài tập